

Оҕо тылын сайыннарыы

Толордо логопед учуутал Григорьева Е.Ю.

Быһаары сурук

Билинни тэтимнээх олоххо араас технология сайда турар кэмигэр оҕо билэрэ-көрөрө кэнээтэ, сатаабата диэн суох буолла. Ол эрэн мөлтөхтүк сангарар оҕо элбээн, оҕом тоҕо үчүгэйдик сангарбатый диэн бошпурус актуальной буолла. Санатыгар хаалыылаах, тылыгар ыарырыбатыылаах оҕо элбээтэ. Санатыгар хаалыылаах оҕо атын киһи санатын үксүгэр кыайан өйдөөбөт эбэтэр сыһа өйдүүр, тылын саппааһа аҕыйах, судургу буолар, элбэх дорҕоону сатаан сангарбат, дорҕоону, сүһүөбү, этиигэ тыл миэстэтин атаһыннаран эбэтэр сүһүөх эбэн сангарар буолар. Онто оҕону, улахан киһини кытта кэпсэтэригэр мэхэйдиир. Итинник оҕо уопсай сайдыыта намыһах буолар. Бэйэтин сааһыгар сөпкө сайдыбыт тыллаах-өстөөх эрэ буоллабына оҕо өйүн үлэтэ тупсар, сытырхайар.

Оҕо санатын сайыннарар үлэни эрдэттэн ыгыттаахха, сангарар аппаратын үлэтэ түргэнник сайдар кэмигэр үөрэтэххэ чэпчэки, ситиһиилээх буолар. Чуолкайа суох сангарар оҕону кэнники, хойутаан көннөрөр уустук буолар. Дьарыкка тыл сайдыытыгар хаалыылаах сахалыы сангалаах оҕолор дьарыктаналлар. Дьарык оҕо төрөөбүт тылынан бардабына быдан туһалаах, көдүүстээх буолар.

Соруктар:

- сангарар уонна тыынар аппарат органнарын сөптөөх балаһыанньаны тутуһуннары уонна эрчийии;
- дорҕооннору чуолкайдык сангарды, үөрэтии;
- киһи санатын өйдөөн истэрин сайыннары;
- тылы байыты, ситимнээх санганы сайыннары.

Былаанна маннык салаалар киридилэр:

1. Сангарар орган үлэтин тупсарар артикуляционной эрчийии;
2. Сөпкө тыынарга эрчийии;
3. Тарбах кыра быччыннарын сайыннары;
4. Логомассаж онотторон эрчийии;
5. Дорҕоону чуолкайдык сангарда, арааран истэргэ үөрэтии;
6. Тылы байыты, ситимнээх санганы сайыннары.

Нэдиэлэбэ биир тиэмэ бэриллэр уонна хатыланар, түмүгэр төрөшпүтү кытта хатылыырга нэдиэлэбэ биирдэ дьиэбэ үлэ бэриллэр. Дьарык уһуна: 25 мүнүүтэ.

Тизмэ: Оѳуруот аһа
«С» дорѳоону чуолкайдык санарда үөрэтии, эрчийии.

Сыал:

Оѳуруот аһын туһунан билии, кэпсээһин;
Дорѳоону соѳотохтуу, сүһүөххэ, тылга сангарарын ситиһии (үөрэтии, эрчийии, хатылааһын);
Дорѳоону арааран истэргэ үөрэтии;
Тулуурдаах, болѳомтолоох буоларга иитии;
Толкуйдуур, болѳойон истэр, тыл культуратын саппааһын эбии сайыннарыы.

Туттуллар тэрил:

Оѳуруот аһа, оонньуурдар, өгнөөх харандаас.
Массаажка туттар тэрил, сиркилэ.
Үлэлиир тэтэрээт.

Дьарыктаныы саѳаланыыта.

Бастакы чааһа

1. Тэрээһин

- Үтүө күнүнэн, оѳолор бэйэ бэйэбитигэр мичээр бэлэхтиэххэйин эрэ.
- Оѳолор, биһиги бүгүн оѳуруот аһын арааһын билиэхпит. Ким биһиэхэ ыалдыттыы кэлбитин билиэххитин баѳараѳыт дуо, дьэ таабырыны таайын эрэ.
- Кини улахан да улахан, уһун да уһун муруннаах аата «С» дорѳоонтон саѳаланар ол кимий?
- Маладьыастар! Слон. Слон эһигини кытта «С» дорѳоонно эрчиллэ кэллэ. Кини бэйэтин аатын уонна оѳуруот астарын эһиги курдук сөпкө санаран билиэн баѳарар көмөлөһөбүт дуо, оѳолор?

2. «С» дорѳоону сөпкө санарарга:

Уос уонна тиис ыпсыбаттар, тыл төбөтө аллараа тиис кэннигэр саһар, тыл көхсө кыратык өрө көтөѳүллэр. Тыл икки кытыыта үөһэ балталарга сыстар.

Эрчиллиилэр: «Тииспитин ыраастыах», «Тиэстэ мэһийэбит», «Сыыр», «Кэтит тыл», «Тыал».

Тыыныы эрчиллиитэ ЫТЫСТАР

Көнөтүк турабыт. Ытыстарбыт сирэйбит аттыгар тутабыт, тоҥолохпутун түһэрэбит. Кылгастык муннубутунан тыастаахтык, салгыны эѳирийэбит уонна тэннэ сугурукпутун тутабыт (Салгыммытын таһаарар кэммитигэр). Муннубутунан ол эбэтэр айахпытынан салгыммытын таһаарар кэммитигэр тарбахтарбытын сымнатан, сугурукпутун ытабыт.

Иккис чаас

3. Билигин «С» дорѳоону сөпкө санарарга үөрэниэхпит.

Дорѳоону сүһүөххэ араарыы, хатылатыы.

ЭС-ИС-ӨС-ҮС ҮС-ҮС-ЭС-ИС СҮ-СҮ-СЭ-СИ
АС-ЫС-ОС-УС ЫС-ОС-УС-АС СО-СУ-СА-СЫ
ҮС-ЭС-ИС-ӨС ОС-УС-АС-ЫС СҮ-СҮ-СЫ-СО
ИС-ӨС-ҮС-ЭС УС-АС-ЫС-ОС СИ-СӨ-СҮ-СЭ

4. «С» дорѳоону холбоон ааѳыы, тыл толкуйдааһын.

5. Тылтан дорѳоону араарыы, хатылатыы.

САА, СААС, САМОЛЕТ, ТИИС, СУМКА, СУОРАТ, СОБО, СЛОН, УСТУУЛ, ОСТУОЛ, СИБЭККИ, СИС, СИИК, ТААС, БИЭС, СОЛО, САҢЫЛ, КЫЫС, САППААС, СААХАР, САКААС, СИЭРПЭ, СОКУОН, КУЙААС, ТУУС, САХСЫРГА, СЫЛГЫ, ХААС, СЫМЫЫТ, СЫЫРАС, СОЛКО.

6. «С» дорџоону сөпкө санара эрчиллэбит, фигуралары тарбахпыт төбөтүнэн таарыйан «С» дорџоону санарабыт.

Үһүс чаас

7. Оонһуулаах соруах «Аптаах карзина»

- Слонна биирдиилээн оџуруот аһын аатын ааттаан ылан бэрсиеххэйин.

- Бу карзина иһигэр илиигитин уган биир оџуруот аһын тутан хабан көрөн сөпкө ааттыахтааххыт. Ол кэннэ слонна бэрсэбит.

- Оџолор, биһиги слонна тугу бэристибитий? Өссө биирдэ ааттыаххайын эрэ. Биир тылынан туох диэн буоларый? (оџуруот аһа). Слон эһигини кытта дьарыктанан оџуруот астарын билэн амсайан дэлби үөрдэ уонна дьэитигэр кэһиитин илдэ барарыгар атаарыаххайын.

Оонһуу «Кырааскалаа»

8. Тарбах былчыннарын эрчийи.

9. Хоһооннору хатылааһын. Ситимнээх саҕаны сайыннары.

Сибэки	Саас
Чээлэй-чээлэй сибэки Симэммитэ кэрэтин, Сиртэн быган күн диэки Чолойбуга дьиктитин.	Күлэн-үөрэн мичилиэн Күммүт уота күүһүрэр, Таһырдыабыт сылһыйан Сааспыт иһэр, оџолоор.

10. Массаж

Түмүк.

-Оџолор, биһиги бүгүн ким ыалдытгаата? Киниэхэ тугу бэристибитий? Маладыастар!

Дъарык үөрэтэр былаана

Учуутал аата араспаанньата:		Григорьева Е.Ю	
Группа	Уопсай бөлөх		
Дъарык тиэмэтэ:	“С” дорѳоону чуолкайдык санарда үөрэтии, эрчийии.(эрчийии, чуолкайдааһын)		
Соруктар:	Үөрэтэр	Иитэр	Сайыннарар
	Дорѳоону соѳотохтуу, сүһүөххэ, тылга сангарарын ситиһии (үөрэтии, эрчийии, хатылааһын) дорѳоону арааран истэргэ үөрэтии.	Тулуурдаах, болѳомтолоох буоларга иитии.	Толкуйдуур, болѳойон истэр, тыл культуратын саппааһын эбии сайыннарары.
Туттуллар тэриллэр	- Эрчиллии хартыыната, оонньуурдар, өгнөөх харандаас. - Массаажка туттар тэрил, сиркилэ - Үлэлиир тэтэрээт		
Дъарыктаныы сабаланыыта Бастакы чааһа	1. “С” дорѳоону сөпкө сангарарга: Уос уонна тиис ыпсыбаттар, тыл төбөтө аллараа тиис кэннигэр саһар, тыл көхсө кыратык өрө көтөѳүллэр. Тыл икки кытыыта үөһэ балталарга сыстар. Эрчиллиилэр: «Тииспитин ыраастыах», «Тиэстэ мэһийэбит», «Сьыр», «Кэтит тыл», «Тыал».		
	2. ЫТЫСТАР Көнөтүк турабыт. Ытыстарбыт сирэйбит аттыгар тутабыт, тонолохпутун түһэрэбит. Кылгастык муннубутунан тыастаахтык, салгыны эѳирийэбит уонна тэннэ сугурукпутун тутабыт (Салгыммытын таһаарар кэммитигэр). Муннубутунан ол эбэтэр аһахпытын салгыммытын таһаарар кэммитигэр тарбахтарбытын сымнатан, сугурукпутун ытытабыт.		
Иккис чааһа	3. Дорѳоону сүһүөххэ араарыы, хатылатыы. ЭС-ИС-ӨС-ҮС ҮС-ҮС-ЭС-ИС СҮ-СҮ-СЭ-СИ АС-ЫС-ОС-УС ЫС-ОС-УС-АС СО-СУ-СА-СЫ ҮС-ЭС-ИС-ӨС ОС-УС-АС-ЫС СҮ-СУ-СЫ-СО ИС-ӨС-ҮС-ЭС УС-АС-ЫС-ОС СИ-СӨ-СҮ-СЭ 4. «С» дорѳоону холбоон ааѳыы, тыл толкуйдааһын. 5. Тылтан дорѳоону араарыы, хатылатыы. САА, СААС, САМОЛЕТ, ТИИС, СУМКА, СУОРАТ, СОБО, СЛОН, УСТУУЛ, ОСТУОЛ, СИБЭККИ, СИС, СИИК, ТААС, БИЭС, СОЛО, САҢЫЛ, КЫИС, САППААС, СААХАР, САКААС, СИЭРПЭ, СОКУОН, КУЙААС, ТУУС, САХСЫРГА, СЫЛГЫ, ХААС, СЫМЫЫТ, СЫЫРАС, СОЛКО, СУОБАС, СЫАНА, СУОСКА. 6. “С” дорѳоону сөпкө сангара эрчиллэбит, бу фигуралары тарбахпыт төбөтүнэн таарыйан “С” дорѳоону сангарабыт.		
Үһүс чааһа	7. Оонньуулаах сорудах 8. Тарбах былчыннарын эрчийии. 9. Хоһооннору хатылааһын. 10. Массаж		
Төрдүс чааһа Түмүк	11. Оѳо ис туругун дъарыктаныы түмүгүнэн билбитин ыйытыы.		

Үлэлиир тэтэрээт группа иһигэр.

Күнэ дьыла:

Дьарык темата: Сана матырыяалы үөрэтэбит, эрчийэбит

Артикуляциябытын уонна сөпкө тыынарбытын эрчийэбит.

Бүгүҥнү дьарык: «С» дорҕоону чуолкайдык санара үөрэнэбит.

1. С дорҕоону сөпкө сангарарга:

Уос уонна тиис ыпсыбаттар, тыл төбөтө аллараа тиис кэннигэр саһар, тыл көхсө кыратык өрө көтөҕүллэр. Тыл икки кытыыта үөһэ балталарга сыстар.

Артикуляция эрчиллиитэ: «Тииспитин ыраастыах», «Тиэстэ мэһийэбит», «Мичээр», «Кэтит тыл», «Тыал», «Олбуор».

Тыыны эрчиллиитэ

2. ЫТЫСТАР

Көнөтүк турабыт. Ытыстарбытын сирэйбит аттыгар тутабыт, тонолохпутун түһэрэбит. Кылгастык муннубутунан тыастаахтык, салгыны эҕирийэбит уонна тэнгэ сугурукпутун тутабыт (Салгыммытын таһаарар кэммитигэр). Муннубутунан ол эбэтэр айахпытынан салгыммытын таһаарар кэммитигэр тарбахтарбытын сымнатан, сугурукпутун бытабыт.

3. Дорҕоону сүһүөххэ араары, хатылаты.

ЭС-ИС-ӨС-ҮС ҮС-УС-ЭС-ИС СҮ-СҮ-СЭ-СИ
АС-ЫС-ОС-УС ЫС-ОС-УС-АС СО-СУ-СА-СЫ
ҮС-ЭС-ИС-ӨС ОС-УС-АС-ЫС СҮ-СУ-СЫ-СО

4. С дорҕоону холбоон ааҕы, тыл толкуйдааһын.

СО СУ СА СЭ СИ СҮ СЫ АС ОС УС ЭС ИС ЫС ҮС

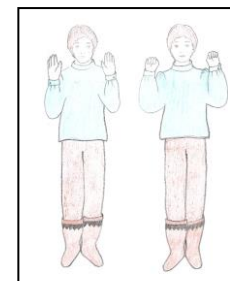
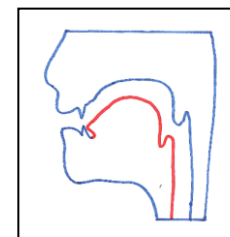
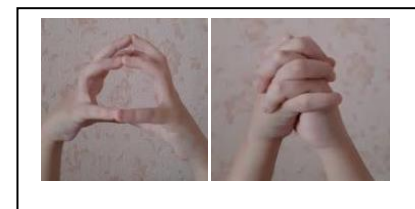
5. Тылтан дорҕоону араары, хатылаты.

САА, СААС, САМОЛЕТ, ТИИС, СУМКА, СУОРАТ, СОБО, СЛОҢ, УСТУУЛ, ОСТУОЛ, СИБЭККИ, ТААС, БИЭС, СОЛО, САҢЫЛ, КЫЫС, САППААС, СААХАР, САКААС, СИЭРПЭ, СОКУОН, КУЙААС, ТУУС, САХСЫРГА, СЫЛГЫ, ХААС, СЫМЫЫТ.

6. “С” дорҕоону сөпкө санара эрчиллэбит, бу фигуралары тарбахпыт төбөтүнэн таарыйан “С” дорҕоону санарабыт.

7. Тарбахтар төбөлөрүн холботолооһун дорооболоһуу (шарик).

Үлэлиир тэтэрээт дьибэ сорудах.

Ааспыт матырыяалы чинэтэбит.

Артикуляциябытын үонна сөпкө тыынарбытын эрчийэбит, хатылыбыт.

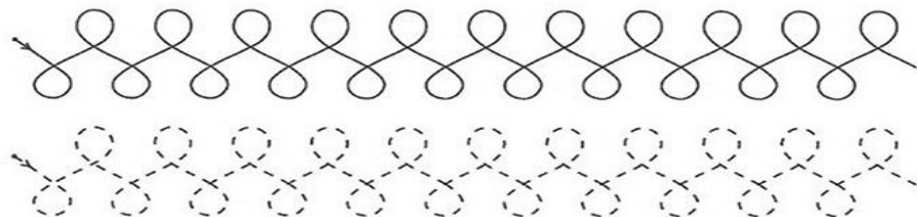
Тиэмэ: Обуруот аһа

“С” дорбоону чуолкайдык санарда хатылааһын

1. Артикуляция эрчиллиитэ: «Тииспитин ыраастыах», «Тиэстэ мэһийэбит», «Мичээр», «Кэтит тыл», «Тыал», «Олбуор».
2. Тыыны эрчиллиитэ **ЫТЫСТАР** (хатылааһын) муннутунан сөпкө тыынарын ситиһэбит.
3. Дорбоону сүһөөххэ араарыы, хатылатыы.
ЭС-ИС-ӨС-ҮС ҮС-УС-ЭС-ИС СУ-СО-СЭ-СИ
АС-ЫС-ОС-УС ЫС-ОС-УС-АС СО-СУ-СА-СЫ
4. Сурааһыны батыһа сүһөөбү санара үөрэнэбит.

5. Өгнөөх харандааһынан пунтиры батыс

6. С дорбоону хоһоонно хатылатыы.

Сибэкки	Саас
Чээлэй-чээлэй сибэкки Симэммитэ кэрэтин, Сиртэн быган күн диэки Чолойбуга дыктитин.	Күлэн-үөрэн мичилийэн Күммүт уота күүһүрэр, Таһырдыабыт сылһыйан Сааспыт иһэр, оҕолоор.